

การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาของ
เด็กปฐมวัยในยุค 5.0
Creating a Learning Ecosystem Conducive to Language Development in
Early Childhood in Society 5.0 Era.

บุญเลี้ยง ทุมทอง¹

Boonleang Thumthong¹

Received: February 2, 2026 Revised: May 30, 2026 Accepted: May 30, 2026

บทคัดย่อ

การรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยนั้นเป็นการสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญในชีวิตของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่มีความท้าทายและโอกาสใหม่ ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องหลายประเด็นทำเด็กในยุคนี้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลและสื่อหลายรูปแบบผ่านอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ดิจิทัลซึ่งอาจส่งผลต่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ขณะเดียวกันก็อาจทำให้เด็กเสียสมาธิหรือมีปัญหาการจัดการเวลาและสุขภาพของตนเอง ดังนั้นการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่สนับสนุนการกำหนดกรอบความคิดของแต่ละบริบทของพื้นที่ คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ โดยพื้นฐานควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ มีความรู้เพียงพอสำหรับการประกอบอาชีพ เลี้ยงตัวเองได้หรือมีความรู้ความสามารถมากเพียงพอสำหรับการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป โดยที่ผู้ปกครองและครูจะต้องมีบทบาทในการเลือกสื่อที่เหมาะสมกับวัยของเด็กต่อการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้คือ การทำงานร่วมกัน การพัฒนาร่วมกัน การตั้งเป้าหมายร่วมกัน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีข้อเสนอแนวคิดในการพัฒนาทั้งด้านการออกแบบกิจกรรมที่ส่งผลต่อผู้เรียนจนสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและคุณภาพของเนื้อหาเพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุดจากการใช้งานสื่อดิจิทัล การใช้อุปกรณ์ดิจิทัลและแอปพลิเคชันที่สามารถเสริมสร้างทักษะการอ่านและเขียนของเด็กได้ รวมถึงมีการควบคุมและกำกับดูแลเพื่อไม่ให้เด็กพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปจนสูญเสียทักษะการอ่านและเขียนด้วยตนเอง การจำกัดเวลาในการใช้สื่อดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญต่อการป้องกันไม่让孩子ใช้เวลามากเกินไปในการเล่นเกมหรือดูวิดีโอ พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

¹ Faculty of Education, Surindra Rajabhat University

¹ Corresponding author Email: boonleang4848@gmail.com

ที่ไม่ใช่เทคโนโลยี เช่น การอ่าน การเล่น และการสนทนาในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กพัฒนาทักษะทางภาษาได้อย่างครบถ้วนและสอดคล้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมและการเรียนรู้ด้านอารมณ์-จิตใจของเด็กของเด็กปฐมวัยในทุกด้าน

คำสำคัญ : ระบบนิเวศการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะทางภาษา ยุค 5.0 เด็กปฐมวัย

Abstract

Early childhood literacy lays a crucial foundation for lifelong learning, especially in the digital age, which presents numerous challenges and opportunities. Children today have access to wide variety of information and media through the internet and digital devices. While this can positively impact learning skills, it can also lead to distractions, time management problems, and health issues. Therefore, creating a positive early childhood learning ecosystem requires a context-specific framework, considering the realities of each area. Fundamentally, it should promote literacy, sufficient knowledge for employment, self-sufficiency, and adequate skills for higher education. Parents and teachers play a vital role in selecting age-appropriate media and fostering a collaborative learning ecosystem. This includes joint development, shared goals, and opportunities for everyone to contribute ideas for improving learning activities. These ideas should serve as a guideline for developing the learning ecosystem within the school, enhancing learning potential. Safety and quality of content are paramount to maximize the benefits of digital media use. The use of digital devices and applications to enhance reading and writing skills should be monitored to prevent excessive reliance on technology that could lead to the declining of independent reading and writing skills. Limiting digital time is crucial to prevent children from spending excessive time playing games or watching videos. It also promotes learning through non-technology activities such as reading, playing, and everyday conversation, so that children can develop language skills comprehensively and, in a manner, consistent with promoting behavior and emotional-mental learning in all aspects of early childhood.

Keywords: learning ecosystem, language skill development, 5.0 era, early childhood

บทนำ

การพัฒนาทักษะทางภาษาในเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมตัวเด็กให้พร้อมกับการเรียนรู้ในยุค 5.0 ที่เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทในหลายด้านของชีวิตประจำวัน ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ และการเรียนรู้ผ่านสื่อเสมือนจริงช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะทางภาษาให้กับเด็ก แต่ในขณะเดียวกันการใช้เทคโนโลยีอย่างไม่เหมาะสมหรือมากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก

การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากประสบการณ์ ทั้งนี้รวมถึงวุฒิภาวะและอาการที่ปรากฏชั่วคราว การเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เกิดจากการได้รับประสบการณ์แล้วมีกระบวนการบูรณาการในสมอง ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบข้อมูลที่รับรู้ไปสู่การจำ ถ้าการได้รับประสบการณ์นั้นมี การกระตุ้นและสนใจที่ดี จะทำให้การรับข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นสร้างความงอกงามในความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้นและจำได้นาน หากข้อมูลใหม่ที่รับรู้มีความสัมพันธ์และเชื่อมต่อกับข้อมูลเก่าหรือ ประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง (Ausubel, 1978 อ้างถึงใน กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2551) นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2566) กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้สรุปได้ว่า การเรียนรู้คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝน พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ควรเป็นไปในลักษณะที่ค่อนข้างถาวรและจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ได้ การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้ 2 ทางด้วยกันคือ

1. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การที่เด็กเอื้อมมือไปจับเตาไฟและรับประสบการณ์จากความร้อนที่เตาไฟ ทำให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมโดยไม่เอื้อมมือไปจับเตาไฟอีกเลย หรือจากการที่เด็กได้รับประสบการณ์ที่ถูกสุนัขกัด ก็ทำให้เด็กไม่ยอมเข้าใกล้สุนัขอีกเลย

2. การเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อมเป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้จากการสังเกตพฤติกรรมผู้อื่นหรือจากการได้รับข่าวสารต่าง ๆ จากหนังสือทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เช่น การที่เด็กพบว่าบุคคลที่กระทำพฤติกรรมที่ดีจะได้รับการยกย่องจากสังคม เด็กจะลอกเลียนแบบโดย กระทำพฤติกรรมที่ดีเช่นกัน เป็นต้น

จากคำนิยามของการเรียนรู้ทำให้พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา อารมณ์-จิตใจ และสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็น ทั้งพฤติกรรมภายนอกที่สังเกตเห็นได้ และพฤติกรรมภายในที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมดังกล่าวที่เป็นการเรียนรู้จะเป็นผลจากการที่เด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์หรือเกิดจากการฝึกฝน พฤติกรรมใดก็ตามของเด็กปฐมวัยที่เปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากการเจริญเติบโต การมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การได้รับอิทธิพลจากยา ความเหนื่อยอ่อน หรือการได้รับอุบัติเหตุในระบบประสาท ไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร เป็นพฤติกรรมที่คงอยู่กับเด็กเป็นระยะเวลานาน ไม่ใช่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเพราะแรงจูงใจอื่น การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวของเด็กปฐมวัยเอง ไม่มีผู้ใดสามารถที่จะเรียนรู้แทนเด็กปฐมวัยได้ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย หมายถึง การกระทำของเด็กปฐมวัยที่แสดงออกทั้งที่เป็น

พฤติกรรมภายนอกที่สังเกตได้ และพฤติกรรมภายในที่ต้องใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกต พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นไปตามพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์-จิตใจ และด้านสังคม เพื่อตอบสนอง หรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง พฤติกรรมของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ดังนั้น พฤติกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรของเด็กปฐมวัย เป็นผลมาจากการเรียนรู้ ของเด็กปฐมวัย นั่นเอง

การศึกษาผลกระทบของยุคดิจิทัลที่มีต่อเด็กปฐมวัยในปัจจุบันพบว่า ชาติธรรมชาติที่อาจนำไปสู่ปัญหาด้านพัฒนาการ การศึกษาข้อมูลหลักการ แนวคิดและงานวิจัยต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติในกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาของเด็กปฐมวัยอย่างมาก ซึ่งธรรมชาติหายไปในยุคปัจจุบันเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เด็กปฐมวัยขาดโอกาสการเล่นในแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลายจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งนี้พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และครูปฐมวัยเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยยุคดิจิทัลไม่ให้ห่างไกลจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม หรือมีความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient: DQ) ดังนี้ 1) ใช้เวลาคุณภาพสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันในครอบครัว 2) ฝึกระเบียบวินัย 3) ฝึกการควบคุมตนเอง ยังคิดไตร่ตรอง 4) การเลือกใช้โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่มีคุณภาพให้เหมาะสมกับวัยและใช้ไปด้วยกันกับเด็กในช่วงเวลาตามที่กำหนด และ 5) กระตุ้นส่งเสริมสุขภาพเด็กด้วยการ “กิน กอด เล่น เล่า และนอน” โดยมีหลักการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นท่ามกลางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยวิธีการจัดสภาพแวดล้อม ดังนี้ 1) ศึกษาและสำรวจสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย 2) การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ การเล่นอิสระ มีชีวิตชีวา มีธรรมชาติ นำผจญภัย 3) การจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นพื้นที่การเล่นชั่วคราว 4) จัดการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นพื้นที่การเล่นถาวร เป็นการเล่นเรียนรู้เชิงธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยผ่านการค้นพบด้วยตนเองของเด็ก ได้มีโอกาสใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในชีวิตประจำวันอย่างสมดุล ดังนี้ 1) การได้เล่นสัมผัสกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม 2) มีกิจกรรมการเล่นที่หลากหลายให้เด็กได้ใช้ชีวิตให้ห่างไกลสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล และ 3) เด็กมีโอกาสได้สร้างสรรค์กิจกรรมด้วยดนตรีและกีฬาผ่านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (ฉัตรวิไล สุรินทร์ชมพู และคณะ, 2568)

โดยจากธรรมชาติที่ขาดหายไปของเด็กในปัจจุบันของยุคดิจิทัล หมายถึง โรคขาดธรรมชาติ (NDD-Nature Deficit Disorder) คือ ภาวะที่เด็กขาดการติดต่อกับสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติรอบตัว ลดการทำกิจกรรมที่พึงพิงธรรมชาติ ไม่ออกไปทำกิจกรรม นอกบ้าน เรียนรู้อยู่กับสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลใช้ชีวิตกับอุปกรณ์ดิจิทัลเร็วและมากเกินไป เพื่อท่องโลกเสมือนจริงที่เกินจริง ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจนกลายเป็นปัญหาด้านพัฒนาการ และสุขนิสัยการใช้ชีวิตประจำวัน ดังนั้นการปรับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตให้หวนคืนสู่ธรรมชาติเพื่อเป็นการฟื้นฟูโรคขาดธรรมชาติ และเติมเต็มโอกาสให้เด็กสัมผัสธรรมชาติ ได้เล่นได้มีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการจัดระเบียบชีวิตประจำวันเพื่อการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพปลอดภัย (ฉัตรวิไล สุรินทร์ชมพู และคณะ, 2568) ดังนั้น การนำเสนอบทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการ

พัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยในยุค 5.0 อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก และ 2) เสนอแนะแนวทางต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่มีการผสมผสานการใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล และเหมาะสมกับเด็กในระดับปฐมวัย

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยบนฐานวิถีชีวิตใหม่

การเรียนรู้ของเด็กตามทัศนะของ Berk (2018 อ้างถึงใน นัฏฐัตนุช จรครบุรีธนาคุณ และคณะ, 2567) ได้แก่ 1) การเรียนรู้ผ่านการสังเกตและสำรวจเด็กเรียนรู้จากการสังเกตและสำรวจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว 2) การเรียนรู้ผ่านการเล่น การเล่นเป็นวิธีสำคัญในการเรียนรู้ของเด็ก ผ่านการประลอง สร้างสรรค์ และจำลองสถานการณ์ต่าง ๆ 3) การเรียนรู้ภาษาเด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาตั้งแต่การฟัง พูด อ่าน และเขียนซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการสื่อสาร 4) การเรียนรู้ผ่านการสื่อสาร การสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิด 5) การเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ เด็กเริ่มสร้างความเข้าใจในเรื่องทางสังคมและอารมณ์ เรียนรู้การปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม 6) การเรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหา เด็กเริ่มพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง และ 7) การเรียนรู้ผ่านการฝึกทักษะ เด็กเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ผ่านการฝึกซ้อมและปฏิบัติ ปัจจุบันการเรียนรู้ของเด็กเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งมุ่งเน้นให้สอดคล้องตามหลักการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบไปด้วย 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเรียนรู้เพื่อรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะกระบวนการคิด การฝึกสติ สมาธิ มากกว่าการมอบความรู้ให้แก่เด็ก เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต 2) การเรียนรู้เพื่อให้นำไปปฏิบัติได้ หมายถึง การเรียนรู้เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถ โดยกระบวนการเรียนรู้จะเป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการฝึกปฏิบัติที่เป็นประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม 3) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ อย่างมีความสุข และ 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ และสติปัญญา ให้ความสำคัญกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นเมื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเกิดจากกระบวนการรับรู้ที่เด็กได้รับมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัว ผ่านการบูรณาการประสบการณ์หรือกิจกรรมที่หลากหลายที่เด็กได้ลงมือกระทำ รวมถึงการเรียนรู้จากการสังเกตและลอกเลียนแบบพฤติกรรม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้นต้องตระหนักถึงการสร้างวินัยเชิงบวกในเด็กและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ของเด็กเพราะสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กปฐมวัยได้รับจะส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ หากมีการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมก็จะช่วยให้เด็กปฐมวัยมีการเรียนรู้ด้วยความพอใจและมีความสุข อันจะทำให้ผลแห่งการเรียนรู้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

การเผชิญกับวิถีชีวิตใหม่ท่ามกลางวิกฤตการณ์การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เด็กปฐมวัยต้องปรับตัวในระบบการศึกษา รวมถึงเด็กอีกหลายคนในระดับประถมศึกษาที่ขาดทักษะการอ่าน เขียน หรือทักษะคณิตศาสตร์พื้นฐาน ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการศึกษาปฐมวัยที่ไม่มีคุณภาพ อีกทั้งการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ยังกระทบกับระบบการศึกษาทั่วโลก สิ่งเหล่านี้บ่งบอกว่าการศึกษากำลังประสบกับช่วงเวลาที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเรียนการสอน (Bozkurt &

Sharm, 2020) จากวิกฤตดังกล่าว การจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยควรมีการทบทวนเพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยยังเดินหน้าต่อไปได้มากที่สุดบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในสังคมโรงเรียน อีกทั้งทางออกของโรงเรียนเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ก็คือ การเรียนรู้ทางไกลด้วยแพลตฟอร์ม (Platform) ที่แพร่หลายและความรู้ที่ถูกลดระดับเป็นข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยน

เด็กวัยนี้อยู่ในช่วงวัยแห่งพลังการเจริญเติบโตของงานของชีวิตและการเรียนรู้ การปูพื้นฐานและส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งนับตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับสูง ทำให้การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม มีทักษะชีวิตที่ส่งเสริมศักยภาพสูงสุดของเด็ก อันเป็นพลังการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เด็กเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยที่เด็กอาศัยอยู่ ซึ่งการปูพื้นฐานให้เด็กมีคุณลักษณะที่ดีขึ้นเกี่ยวกับการฝึกอบรมเลี้ยงดู เด็กควรได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้แนวทางในการแสดงพฤติกรรมที่จะปฏิบัติตนให้เข้ากับบุคคลอื่นในสังคม เพื่อที่จะอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเป็นสุข การปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีควรให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติ และด้วยการใช้เหตุผลอย่างง่าย ๆ โดยฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ คุณลักษณะที่ดีก็จะติดตัวจนเป็นนิสัย ดังที่ Pinyoanuntapong (2013 อ้างถึงใน เสกสรรค์ มาตวัณแสง (2567) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณลักษณะต่อการเรียนรู้ที่ว่าควรเริ่มพัฒนาบ่มตั้งแต่ในช่วงที่เป็นวัยเด็กโดยเฉพาะเด็กระดับปฐมวัยเพราะเด็กวัยนี้สามารถที่พัฒนาระดับคุณธรรมจริยธรรม รู้คิด และเลียนแบบสิ่งที่ดีควรประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีที่ถูกต้อง เรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามสังคมในการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นได้ ปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีทางสังคมสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขและเมื่อเติบโตผู้ใหญ่ก็จะเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพของสังคมต่อไป

ความสำคัญของระบบนิเวศการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ได้วิเคราะห์ระบบนิเวศการเรียนรู้ และสรุปว่ามีความสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่

1. การเปลี่ยนกรอบความคิด มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ คือ การทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ดำเนิน พฤติกรรมให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของการเรียนรู้ พัฒนาให้มีความคิดเชิงระบบที่สามารถมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีความคิด เชิงสร้างสรรค์

2. ความพร้อมของบุคลากร/องค์กร ต้องมีการเตรียมความพร้อม 4 บทบาท ได้แก่

- 2.1 บทบาทผู้สอน ทำหน้าที่สอนและถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าประสงค์ของการเรียนรู้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้

- 2.2 บทบาทโค้ช เป็นเสมือนเพื่อน / พี่ / น้อง ให้คำแนะนำ ตักเตือน ช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้สำเร็จ

- 2.3 บทบาทผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้ให้บริการชั้นเลิศแก่ผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกอยากเรียนเข้าใจ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

2.4 บทบาทที่ปรึกษา เป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่ตนมี มีความรอบรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คำปรึกษาและแนะนำผู้เรียนได้อย่างเต็มที่

3. สิ่งแวดล้อม / เทคโนโลยียุคใหม่ เป็นการเตรียมอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมที่มุ่งเน้นการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน รวมถึงผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาที่จะมีสิ่งแวดล้อม ในการทำงานที่ดี มีเทคโนโลยียุคใหม่ ทั้งส่วนของฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ที่เพียงพอ รวมถึงระบบออนไลน์ต่าง ๆ ที่ประสานสอดคล้องกัน อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้งานได้ง่าย

4. วิธีการเรียน / เนื้อหาการเรียนรู้ มีการออกแบบการถ่ายทอดความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทบทวนข้อดี ข้อเสียของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงมีการปรับปรุงวิธีเรียนให้ง่ายและ สะดวกขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ที่เหมาะสม เรียนรู้จากปัญหาจริง ทดลองปฏิบัติ ลงมือทำ รวมถึงคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามวัย สำหรับเนื้อหาการเรียนรู้ มีการทบทวนเนื้อหา ทำความเข้าใจหาข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้เนื้อหามีความครบถ้วนและทันสมัย รวมถึงมีการแสวงหาคำตอบจากคำถาม ที่ไม่สามารถตอบผู้เรียนในชั้นเรียนได้

5. วัฒนธรรมการเรียนรู้ / ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการเปิดให้แสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย พัฒนาให้เด็กมีความคิดและกระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เรียนรู้วิถีชีวิต มีการพัฒนา กิจกรรมที่มีอยู่ในโรงเรียน อาทิ กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงรายชั้นเรียน กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน และกิจกรรมกลุ่มยุวเกษตรกรให้มีความมั่นคงและยั่งยืน สร้างความรู้ / สร้างอาชีพ / สร้างรายได้ให้กับนักเรียนเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ และจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ทันกับโลกยุคดิจิทัล พร้อมทั้งขยายเครือข่ายให้แก่เพื่อนร่วมอุดมการณ์หรือโรงเรียนที่มีความสนใจ

6. ความยืดหยุ่นและทางเลือกที่หลากหลาย มีการสื่อสารกันระหว่างผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง สถานศึกษา และชุมชน เพื่อร่วมกัน สร้างทางเลือกในการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายแก่ผู้เรียน อาทิ การเรียนรู้เพื่ออาชีพ การเพิ่มทางเลือกในการเรียนรู้ การหาทางออกสำหรับการแก้ปัญหาในการเรียน การจัดการเรียนกรณีผู้เรียนออกจากโรงเรียนกลางคัน ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทบทวนข้อดี ข้อเสียของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงมีการปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ ให้ง่าย สะดวก และมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

มุมมองของผู้เขียนเองคิดว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยนั้นควรมีการกำหนดกรอบความคิดของแต่ละบริบทของพื้นที่ คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ โดยพื้นฐานควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ มีความรู้เพียงพอสำหรับการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป การกำหนดบทบาทให้ผู้สอนให้เป็นโค้ช ผู้อำนวยการความสะดวก และที่ปรึกษา ส่วนผู้ปกครองควรมีกรอบความคิดในการสนับสนุนผู้เรียนและให้อิสระทางความคิดแก่ผู้เรียนในระดับที่เหมาะสม และในส่วนของสถานศึกษา และชุมชนควรมีกรอบความคิดที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย กรอบความคิดที่ก้าวหน้าแต่ยืดหยุ่นจะทำให้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้ตามบริบทของพื้นที่ได้

ความท้าทายของครูต่อการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้

Weise (2021) ได้เสนอว่าการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่จะช่วยให้คนรุ่นใหม่สามารถเผชิญหน้ากับความพลิกผันของโลกการทำงานในอนาคต ได้แก่ 1) นำทางได้ (Navigable) การเรียนรู้ อย่างไรก็ตามก็ไม่ว่าอะไรกับการล่องเรือไปในความมืด ก่อนที่ผู้เรียนจะก้าวเข้าสู่โลกการทำงาน พวกเขาควรได้รับข้อมูลที่ให้เห็นภาพของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต ครูมีตัวช่วยนำทางที่ดี รวมถึงควรมองเห็นถึงโอกาสและทิศทางการต่อยอดอาชีพในอนาคต 2) ช่วยสนับสนุน (Supportive) สนับสนุนให้ผู้เรียนพร้อมก้าวสู่เส้นทางการทำงานในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปราศจากอุปสรรค ความช่วยเหลือด้านอาชีพควรมีความรอบด้าน เช่น การให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัว การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ๆ โดย ไม่มีอุปสรรค 3) มีจุดมุ่งหมาย (Targeted) ผู้คนควรได้รับการศึกษาที่ตรงตามความต้องการของพวกเขาเป็นการเรียนรู้ที่มีความลงตัวอย่างชัดเจนทั้งด้านทักษะ เวลา และทิศทางต่อไปในอนาคต รวมทั้งมองเห็นถึงผลตอบแทนที่คุ้มค่าของการลงทุนด้านการเรียนรู้ 4) ผสมผสาน (Integrated) ควรมีการผสมผสานรูปแบบของการเรียนรู้ไปพร้อมกับการทำงาน และ 5) โปร่งใส (Transparent) การปรับกระบวนการจ้างงานให้โปร่งใสเปิดเผย และยุติธรรมต่อผู้ทำงานทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยคุณสมบัติแรกที่น่าจะจำควรพิจารณาคือทักษะและความสามารถ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Walcutt & Schatz (2019) ที่พบว่า การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในอนาคตเป็นการเรียนรู้ส่วนบุคคลที่สนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคล ครอบคลุมการเรียนรู้ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งแนวคิดและรูปแบบการเรียนรู้กำลังเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบการเรียนรู้ในยุคอุตสาหกรรมที่กำหนดเวลาเรียนให้ผู้เรียน และออกแบบการเรียนรู้ที่เหมือนกันสำหรับผู้เรียนทุกคนกำลังเปลี่ยนไปเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สำหรับอนาคต (The Future Learning Ecosystem) ที่มุ่งเน้นกระบวนการทัศน์การเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบองค์รวม การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning) สามารถนำไปปฏิบัติได้ในหลากหลายด้านมิใช่เพียงเพื่อพัฒนาความรู้แต่ครอบคลุมการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและอารมณ์ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลการสื่อสารกับตนเอง และองค์ประกอบต่าง ๆ ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ระบบนิเวศการเรียนรู้ยังช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นและสนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคลตลอดชีวิต โดยไม่จำกัดว่าเป็นการเรียนรู้ในระบบการศึกษาที่ทำในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเท่านั้น และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และความรู้จากทั้งมุมมองและแง่มุมที่หลากหลาย รวมถึงสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทางอาชีพ ช่วยสนับสนุนในการพัฒนาทักษะและความรู้ที่สอดคล้องกับทางอาชีพที่ผู้เรียนต้องการ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับ การเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมและตลาดงาน และสร้างความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงสร้างพื้นที่การเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยให้โอกาสและแรงจูงใจในการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจและเพื่อการพัฒนาตนเอง ตลอดจนสร้างสังคมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียน และผู้สอนช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่ง

สนับสนุนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เป็นกลางที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เสริมสร้างการเรียนรู้เป็นการเลือก โดยให้เรียนมีสิทธิ์ในการเลือกหลักสูตรวิชาเรียน หรือแหล่งเรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง

ระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานีจากการศึกษาของ ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ (2566) พบว่า บริบทของระบบนิเวศการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนด้านการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นข้อมูลสำหรับการนำไปสู่ประโยชน์ของระบบนิเวศการเรียนรู้สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม สนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ Sawasdee, Hasin & Sukkananchana (2021) ได้พัฒนาแนวทางการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษารองรับการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้มีหัวใจสำคัญ คือ การทำงานร่วมกัน การพัฒนาร่วมกัน การตั้งเป้าหมายร่วมกัน ทั้งผู้บริหารโรงเรียน คุณครูและผู้เรียน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีการเสนอแนวคิดในการพัฒนาทั้งด้านการออกแบบกิจกรรมที่ส่งผลดีต่อผู้เรียนจนสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้และยังสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียมสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นจากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าวในมุมมองของผู้เขียนเองมองว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยต่อความท้าทายในบทบาทของครูนั้นควรมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันของทั้งผู้สอนใน สถานศึกษาต่าง ๆ มีคนประสานกลางในภาคส่วนต่าง ๆ ให้ทำงานมุ่งเป้าไปตามเป้าหมายต่อเด็กที่ตั้งไว้ตามบริบทของพื้นที่ มีการจัดการในระบบและความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ผ่านการสนับสนุนของภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความปรองดองและทำงานไปด้วยกันได้ระหว่างครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชนในระดับพื้นที่

การพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยในยุค 5.0

การสร้างพื้นฐานการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยมีการกระทำได้หลายประการที่ผู้ปกครอง และครูปฐมวัยจำเป็นต้องเข้าใจอย่างชัดเจน ผู้เขียนขอเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของการรู้หนังสือ การรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย (Early Literacy) หมายถึงความสามารถในการอ่าน เขียน ฟัง พูด และสร้างข้อความหรือประโยคในลักษณะที่ช่วยให้สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การรับรู้เรื่องเสียง การออกเสียง ความคล่องแคล่วในการอ่าน คำศัพท์ ความเข้าใจในการอ่านหรือเรื่องราวที่อ่าน และการรับรู้ด้านการพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์ (Raising Children Network, 2023) ทั้งนี้การจัดประสบการณ์ด้านการรู้หนังสือจะมุ่งเน้นไปที่พัฒนาการการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กที่ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านการอ่านและการเขียน แม้ว่าเด็กจะพัฒนาทักษะการอ่านเขียนมากมาย แต่ผลการวิจัยได้ระบุว่าองค์ประกอบที่สำคัญต่อการรู้หนังสือของเด็ก มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาษาพูด ประกอบด้วย คำศัพท์

และความเข้าใจคำศัพท์ 2) หลักการเกี่ยวกับตัวอักษร ประกอบด้วย ความรู้เรื่องตัวอักษร และการรับรู้เรื่องเสียง (ความสามารถในการจำและจัดการเสียงในคำ) และ 3) การรับรู้ด้านการพิมพ์ ประกอบด้วย ความเข้าใจ และการจำเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ และลักษณะของข้อความ (รัตนวดี รอดภิรมย์ และคณะ, 2568)

2. ความสำคัญของการรู้หนังสือ การรู้หนังสือเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และการสื่อสารในสังคมปัจจุบันเป็นบันไดขั้นแรกของการแสวงหาความรู้อันมหาศาลในโลก รวมถึงเชื่อมโยง การสื่อสารของผู้คนในสังคมเข้าด้วยกัน องค์การยูเนสโกถือว่าการรู้หนังสือเป็นประตูสู่สภาพของ มนุษยชาติ การรู้หนังสือ เป็นการให้อิสระแก่ผู้คนทั้งหลายจากความไม่รู้ จากความยากจน และจาก ความเจ็บไข้ได้ป่วยเพราะเมื่อรู้หนังสือจะช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีเสรี และมีชีวิตที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้การรู้หนังสือยังเป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ช่วยปรับปรุงสุขภาพของเด็ก และครอบครัว รวมถึงเรื่องโภชนาการ ช่วยลดความยากจนและขยายโอกาสในชีวิต และเพื่อการ พัฒนาการรู้หนังสือให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ในปี ค.ศ. 2030 (พ.ศ. 2573) ยูเนสโกจึงใช้แนวทางส่งเสริมการรู้หนังสืออย่างกว้างขวาง โดยให้ความสำคัญกับการสร้าง รากฐานที่แข็งแกร่งผ่านการดูแล และการให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO, 2024) ทั้งนี้เพราะผลจากการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า เด็กที่ได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อม การอ่านและภาษาที่หลากหลายก่อนเริ่มเข้าโรงเรียน มีแนวโน้มที่จะ ประสบความสำเร็จในการศึกษาต่อในภายหลัง เนื่องจากการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ในช่วงแรกเริ่ม ช่วยเหลือเด็ก ๆ มีรากฐานทักษะทางภาษาที่แข็งแกร่งทั้งด้านไวยากรณ์ การสะกดคำ และการสื่อสารด้วย วาจาที่เพิ่มขึ้น (Wichert, 2023) มีระดับความมั่นใจในตนเองที่สูงขึ้น รวมถึงมีส่วนร่วมกับประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น นอกจากนี้ การรู้หนังสือ ยังเป็นทักษะที่ช่วยให้เด็กสามารถสื่อสาร แสดง ตัวตน และเข้าใจโลกรอบตัว ตลอดจนเป็นทักษะที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก ดังนั้นรากฐานที่มั่นคงในด้านทักษะการอ่านออกเขียนได้ในวัยเด็ก จึงมีผลต่อความสำเร็จทางวิชาการและโอกาสในอนาคต รวมถึงเป็นการเปิดประตูสู่การเรียนรู้ ขั้นสูง การศึกษาระดับอุดมศึกษา และเส้นทางอาชีพที่คุ้มค่า สำหรับสถานะการศึกษาไทยด้านการอ่าน ปัจจุบันได้ปรากฏปัญหาอย่างชัดเจน พิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ โครงการ ประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) ซึ่งประเมินทุก 3 ปี เพื่อติดตามแนวโน้มคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน และให้ข้อมูลในระดับนโยบาย การประเมินจะครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในปี 2022 มีนักเรียนเข้า ร่วม การประเมินประมาณ 690,000 คน ผลการประเมินของประเทศไทย พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ด้านการอ่าน 379 คะแนน ซึ่งเมื่อเทียบกับปี 2018 พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านลดลง 14 คะแนน ทั้งนี้ ผลการประเมินของประเทศไทยตั้งแต่ PISA 2000 จนถึง PISA 2022 พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการ อ่านมีแนวโน้มลดลง (สถาบันการส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566) เด็กปฐมวัยหรือเด็ก ช่วงอายุระหว่าง 0 - 6 ปี ถือว่าเป็นช่วงโอกาสทองของการเรียนรู้ การพัฒนาและ การกระตุ้นที่ถูกวิธีจะ สนับสนุนพัฒนาการทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญาและสมอง อีกทั้งการวางรากฐาน

พัฒนาการทุกด้านจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก (ชนาธิป บุบผามาศ, 2565) ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับและซึมซับในวัยนี้จะมีผลเมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ตลอดจนเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเนื้อหานี้ผู้เขียนจะขอสรุปและกล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ 4 กลุ่ม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism) นักจิตวิทยาในกลุ่มปัญญานิยมให้ความสนใจและอธิบายการเรียนรู้ของมนุษย์ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลไม่สามารถสังเกตเห็นได้ บุคคลมีโครงสร้างทางสติปัญญาที่ทำหน้าที่รับและจัดระบบของความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ โครงสร้างทางสติปัญญานี้มีลักษณะเป็นภาวะสันนิษฐาน มีระบบของการทำงานที่แน่นอน เมื่อใดที่โครงสร้างทางสติปัญญาเปลี่ยนแปลง แสดงว่าการเรียนรู้ของบุคคลนั้นได้เกิดขึ้นแล้ว

ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มปัญญานิยมมีการพัฒนาขึ้นมาหลายทฤษฎี ในเรื่องนี้จะขอนำเสนอทฤษฎีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของ พิอาเจท์ (Piaget) นักจิตวิทยาชาวสวิสได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ของมนุษย์ โดยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาและสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้น จนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสติปัญญาที่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ของมนุษย์นั้น เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมด้วยการปรับเข้าสู่ภาวะสมดุล (Equilibration) อันเป็นผลจากการ ที่มนุษย์รับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากภายนอกด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส แล้วส่งข้อมูลเข้าไปในสมองอันจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

2. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มนี้ให้ความสนใจและอธิบายการเรียนรู้ของมนุษย์โดยการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งสามารถสังเกตได้เป็นหลักและเชื่อว่าการกระทำต่าง ๆ ของคนเกิดจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อม พฤติกรรมของคนเกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มนี้อธิบายว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อใช้สิ่งเร้าเป็นตัวชี้แนะ หรือจูงใจให้ผู้เรียนแสดง พฤติกรรมที่ต้องการออกมา การเรียนรู้เกิดขึ้นในสภาพของการวางเงื่อนไข โดยมีการใช้การเสริมแรง การให้รางวัลและการลงโทษ อันเป็นตัวกำหนดให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการออกมา ซึ่งสังเกตเห็นได้ชัดทั้งพฤติกรรมและตัวเสริมแรงที่นำมาช่วยให้เกิดการเรียนรู้

3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสนใจและอธิบายการเรียนรู้ ของมนุษย์ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของปัจเจกบุคคล เน้นความมีตัวตน ความมีอิสรภาพ การมีโอกาเลือก การกำหนดด้วยตนเองและความเจริญงอกงามส่วนตนให้มีความสำคัญกับความรู้ นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ มาสโลว์ (Maslow) โรเจอร์ (Rogers) และคอมส์ (Combs) สารสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่ม มนุษยนิยม ที่จะนำเสนอในที่นี้ คือทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ สรุปได้ดังนี้ (ทิตินา แคมมณี, 2566)

4. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีความเห็นว่าแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ของทั้ง 3 กลุ่ม ล้วนมีทั้งข้อดีและข้อด้อย จึงนำเอาข้อดีของแต่ละทฤษฎีมาผสมผสานกันเพื่อจัดระบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ผู้นำแนวคิดในกลุ่มนี้คือ โรเบิร์ต กานเย (Robert Gagne) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน โดยที่พัฒนาการของพฤติกรรมมนุษย์นั้นเป็นผลมาจากการสะสมของการเรียนรู้ การเรียนรู้จะสะสมไปเรื่อย ๆ สิ่งที่ได้เรียนรู้ในอดีตที่สะสมไว้นั้นจะส่งผลต่อ การเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นไปอีกในอนาคต การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นมีความหลากหลาย ทฤษฎีการเรียนรู้ในอดีตมักมองการเรียนรู้ในมุมแคบ ๆ ไม่ได้อธิบายถึงการเรียนรู้ทักษะที่หลากหลาย ตลอดจนความสามารถที่ซับซ้อน หากแต่เพียงอธิบายส่วนประกอบย่อย ๆ ของการเรียนรู้ของมนุษย์เท่านั้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม ที่มีมุมมองว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสติปัญญา ในขณะที่มุมมองของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมสนใจพฤติกรรมที่เกิดขึ้น อธิบายการเรียนรู้ของมนุษย์โดยการศึกษาพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ และเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลสามารถ เปลี่ยนแปลงได้ด้วยกระบวนการที่สำคัญ คือการเสริมแรง ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม มีมุมมอง ว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล เน้นโอกาสในการเลือกตามความต้องการ ความสนใจ เชื่อว่าบุคคล สามารถกำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสานมองว่าแนวคิดของทฤษฎี การเรียนรู้ทั้ง 3 กลุ่ม ล้วนมีข้อดีและข้อด้อยปะปนกัน จึงเลือกเอาข้อดีของแต่ละทฤษฎี มาผสมผสานกัน เพื่อให้การเรียนรู้ มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ดังนั้นจากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าวในมุมมองของผู้เขียนเองมองว่า การพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยในยุค 5.0 นั้น ควรวางอยู่บนหลักการพื้นฐานของการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 เช่น การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้จากชีวิตจริง การเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้ การจะขับเคลื่อนวัฒนธรรมการเรียนรู้ ควรดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมทางการศึกษา เช่น กรรมการสถานศึกษา สมาคม ผู้ปกครองและครู ให้การสนับสนุนด้านการศึกษาของในระดับเครือข่ายของตนเอง เป็นต้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนของการให้ความสนใจกับการพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย เพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงหรือเป็นพื้นฐานด้านการรู้หนังสือแก่เด็กในวัยต่อไป รวมถึงเป็นสถานการณ์แห่งความท้าทายในโลกดิจิทัลอีกด้วย

แนวทางการพัฒนาทักษะทางภาษาผ่านเทคโนโลยีในยุค 5.0

ในยุค 5.0 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการเรียนรู้ไม่เพียงแต่เป็นการเสริมสร้างการพัฒนาทักษะทางภาษาในเด็กปฐมวัย แต่ยังเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเตรียมเด็กให้พร้อมไปกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ภาษาผ่านวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียน การปรับตัวของครูในการสอนภาษาผ่านเทคโนโลยีเป็นหนึ่งในความท้าทายที่สำคัญของครูในยุค 5.0 ครูต้องไม่เพียงแต่มีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังต้องมีความสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับการพัฒนาภาษา เช่น

แอปพลิเคชันการเรียนรู้ภาษา หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็กได้ (รัตนวดี รอดภิรมย์สมพรและคณะ, 2568) นอกจากนี้ ครูยังต้องปรับวิธีการสอนให้มีความยืดหยุ่น โดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการสอน เช่น การใช้วิดีโอเพื่อสอนออกเสียงคำศัพท์ หรือการใช้เกมการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและพูดของเด็ก (กนกพร สุวรรณมณี, 2563) การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี ของครูจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมทักษะทางภาษาให้กับเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมทักษะทางภาษาในบ้านผ่านสื่อดิจิทัลและเครื่องมือสมัยใหม่ ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กในบ้าน การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีในการพัฒนาทักษะภาษาสามารถช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ได้ เช่น การใช้แอปพลิเคชันเพื่อการอ่านหนังสือร่วมกับเด็ก หรือการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการฟังและฝึกออกเสียงภาษา (พิชญา วงศ์อินทร์, 2563) งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สามารถเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้ดีขึ้น โดยเฉพาะการใช้แอปพลิเคชันที่ออกแบบมาสำหรับเด็กปฐมวัยในการฝึกทักษะการฟังและการพูด นอกจากนี้ การสนทนาในครอบครัวผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้วิดีโอคอลเพื่อให้เด็กพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ห่างไกล ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่ช่วยเพิ่มพูนทักษะทางภาษาในชีวิตจริงของเด็ก รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ภาษาทั้งในและนอกห้องเรียน การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กในยุค 5.0 การสร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อการสอนดิจิทัลและการใช้แท็บเล็ตในกระบวนการเรียนการสอน ช่วยให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น (Smith, 2020) ครูควรสร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ภาษาผ่านเทคโนโลยีและการปฏิบัติในชีวิตจริง เช่น การทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เด็กได้ฝึกทักษะการสื่อสารและการฟัง นอกเหนือจากในห้องเรียนแล้วการสร้างสภาพแวดล้อมในบ้านที่สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี เช่น การจัดหาหนังสือที่มีเครื่องมือดิจิทัลสำหรับการฝึกภาษาหรือการใช้เทคโนโลยีในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรือวิดีโอสอนภาษา (อัจฉรา สงวนวงศ์, 2564) การสร้างสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ภาษาจะช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางภาษาผ่านการปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายและเป็นธรรมชาติ

สรุปในมุมมองของผู้เขียนเองคิดว่า แนวทางการพัฒนาทักษะทางภาษาผ่านเทคโนโลยีในยุค 5.0 เน้นที่การปรับตัวของครูในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ การสนับสนุนของผู้ปกครองในการนำสื่อดิจิทัลมาใช้นในบ้าน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ด้วยการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์เด็กจะสามารถพัฒนาทักษะทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ทั้งนี้ การสนับสนุนจากทั้งครูและผู้ปกครองเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เทคโนโลยีสามารถช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษาในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่เพียงพอต่อการเรียนรู้ในระดับพอเพียง สำหรับการเรียนรู้ภายในห้องเรียน (Physical learning space) นอกห้องเรียน (Outdoor learning space) และมีการนำใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนออนไลน์ (Virtual learning space) มีการให้บริการอินเทอร์เน็ตที่รองรับแนวทางการเรียนการสอนรูปแบบต่างๆได้

บทบาทของผู้ปกครองและครูในการส่งเสริมทักษะทางภาษา ยุค 5.0

ในยุคเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การปรับตัวของผู้ปกครองและครูจำเป็นจะต้องมีการส่งเสริมทักษะทางภาษาเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาให้กับเด็กให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. บทบาทของผู้ปกครอง การส่งเสริมทักษะทางภาษาในบ้านผ่านสื่อดิจิทัลและเครื่องมือสมัยใหม่ โดยผู้ปกครองมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมทักษะทางภาษาให้เด็กในพื้นที่บ้านของตนเองผ่านการใช้สื่อดิจิทัลและเครื่องมือที่ทันสมัย พบบางวิจัยของ พิษญา วงศ์อินทร์ (2563) ซึ่งให้เห็นว่าผู้ปกครองที่ใช้แอปพลิเคชันการเรียนรู้ภาษา ร่วมกับเด็กสามารถช่วยเสริมสร้างทักษะทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้กับเด็ก หรือการใช้แอปพลิเคชันที่ออกแบบมาเพื่อการฝึกทักษะการฟังและการพูด การมีส่วนร่วมในการใช้งานเทคโนโลยีของผู้ปกครองช่วยให้เด็กมีโอกาสรียนรู้ภาษาผ่านการปฏิสัมพันธ์และการสนทนาในชีวิตจริง ผู้ปกครองยังสามารถสร้างกิจกรรมที่เน้นการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เช่น การสนทนาผ่านแอปพลิเคชันวิดีโอคอล หรือการเล่นเกมการศึกษาาร่วมกับเด็ก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติและน่าสนใจ

2. บทบาทของครู การสอนภาษาผ่านเทคโนโลยีจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับการสอนภาษาผ่านเทคโนโลยี เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาในปัจจุบัน ครูต้องไม่เพียงแค่ว่ารู้จักการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังสามารถเลือกและปรับใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะทางภาษาให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสม เช่น การใช้แอปพลิเคชันการเรียนรู้ การใช้วิดีโอสอนภาษา หรือโปรแกรมที่ช่วยในการฝึกฝนทักษะการฟังและพูด นอกจากนี้ กนกพร สุวรรณมณี (2563) พบว่า ครูยังต้องพัฒนาแนวทางการสอนที่สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ภาษาให้เกิดประสิทธิผล เช่น การใช้เกมการศึกษาที่เน้นการพัฒนาทักษะทางภาษา หรือการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถตอบสนองแบบเรียลไทม์เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยียังช่วยให้ครูสามารถสร้างสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและกระตุ้นความสนใจของเด็กในการเรียนรู้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ภาษาทั้งในและนอกห้องเรียน ครูควรจัดห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี เช่น การใช้สื่อดิจิทัลวิดีโอการสอน และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยเสริมสร้างทักษะทางภาษา (Smith, 2020) นอกจากนี้ การใช้แท็บเล็ตหรืออุปกรณ์สมาร์ทโฟนในห้องเรียนช่วยให้เด็กสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายได้มากขึ้น โดยครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีร่วมกับการสื่อสารในชีวิตจริงเพื่อให้เด็กสามารถฝึกฝนทักษะการพูด การฟัง และการอ่านได้อย่างเต็มที่ นอกเหนือจากในห้องเรียน การสร้างสภาพแวดล้อมในบ้านที่สนับสนุนการเรียนรู้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ปกครองสามารถทำได้ เช่น การจัดมุมอ่านหนังสือหรือ

การใช้สื่อดิจิทัลในการฝึกฝนทักษะภาษาในชีวิตประจำวัน ผู้ปกครองสามารถสร้างสถานการณ์ให้เด็กใช้ภาษาในการสื่อสาร เช่น การถามตอบคำถาม หรือการสนทนาเกี่ยวกับเนื้อหาที่เด็กได้เรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชัน (อัจฉรา วงศ์อินทร์, 2564)

สรุปได้ว่า ในยุค 5.0 ครูและผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาให้กับเด็กโดยการสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีและวิธีการพัฒนาทักษะทางภาษาผ่านกิจกรรมที่ไม่ใช่เทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษาที่ครบถ้วน การใช้เทคโนโลยีควรเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเรียนรู้เท่านั้น และควรมีการจัดสรรเวลาให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาทักษะทางภาษาผ่านการเล่นและการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ กิจกรรมที่ไม่ใช่เทคโนโลยี เช่น การอ่านหนังสือกับผู้ปกครอง การเล่นเกมบทบาทสมมติ หรือการสนทนากับเพื่อน ๆ สามารถช่วยเสริมสร้างทักษะทางภาษาในบริบทของชีวิตจริงโดยใช้กิจกรรมเหล่านี้ควบคู่กับเทคโนโลยีจะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะทางภาษาได้ทั้งในแง่ของการสื่อสารดิจิทัลและการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ด้วยความร่วมมือของครูและผู้ปกครอง เด็กจะสามารถเรียนรู้ภาษาได้อย่างสนุกสนานและมีประสิทธิภาพในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน

บทสรุป

การพัฒนาทักษะทางภาษาในเด็กปฐมวัยที่จะช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้และสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะทางภาษานี้มีบทบาทในการช่วยพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะการอ่าน การเขียน และการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีในยุค 5.0 จำเป็นต้องมีศักยภาพในการสนับสนุนการเรียนรู้ทางภาษาอย่างมาก โดยเฉพาะการนำ AI และ IoT มาใช้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและการเรียนรู้ผ่านเครื่องมือดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันการเรียนรู้ การใช้สื่อเสมือนจริงเพื่อฝึกทักษะภาษา และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนผ่านการบูรณาการการเรียนรู้หนังสือเข้ากับชีวิตประจำวันของเด็ก ผ่านกิจกรรมหรือการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของเด็กจากการใช้เวลาของผู้ปกครองและครูสำหรับความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นลักษณะเด่นลักษณะหนึ่งของพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัย

ผู้ปกครองและครูปฐมวัยมีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นฐานการเรียนรู้หนังสือ หรือทักษะการอ่าน การเขียนของเด็กปฐมวัย ซึ่งเด็กในวัยนี้จะเริ่มใช้ภาษา เข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ แต่การใช้ภาษาของเด็กในวัยนี้มักจะเป็นภาษาที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เด็กจะมีลักษณะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางของความสนใจและความรู้สึกนึกคิด โดยหลังจากอายุ 4 ขวบ ความคิดของเด็กจะมีเหตุผลขึ้น แม้จะยังคงออกในลักษณะของการรับรู้มากกว่า ความเข้าใจ เด็กจะมองเห็นเฉพาะความเหมือน เมื่อพัฒนามาถึงขั้นนี้ เด็กจะได้มองเห็นส่วนที่แตกต่าง การพัฒนาความคิดเช่นนี้จึงทำให้เด็กสามารถคิดเปรียบเทียบ สามารถจำแนกสิ่งของเป็นหมวดหมู่ และรู้จัก คิดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้มากขึ้น เข้าใจและทำตามคำสั่งดีขึ้น รู้จักรักษาและเก็บเข้าของเป็นที่เป็นที่ทาง แม้ว่าจะไม่ถูกต้องทุกครั้งเสมอไป โดยยึดสิ่งสำคัญคือ การเข้าใจพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะพัฒนาการด้านการรู้หนังสือ ซึ่งจะช่วยให้แนวทางการสร้างพื้นฐานการรู้

หนังสือ เช่น การเล่น กับเด็ก การพูดคุย การอ่านหนังสือ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมรักการอ่าน การบูรณาการดนตรีและบทกวีเข้ากับการเรียนรู้ภาษา ฯลฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับวัยของเด็ก ทั้งนี้ครูปฐมวัยจะต้องรับผิดชอบในการสร้างการใช้เทคโนโลยีที่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของเด็ก โดยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพภายใต้ความเข้าใจลักษณะของเด็กในยุคดิจิทัลหรือยุค 5.0 ด้วยการหาแอปพลิเคชันที่เหมาะสมกับวัย และไม่ปล่อยให้เด็กให้อยู่กับเทคโนโลยีโดยลำพัง นอกจากนี้ผู้ปกครองยังมีบทบาทในการสร้างความสมดุลในการใช้เทคโนโลยีของเด็ก โดยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ระหว่างผู้ปกครองและครูปฐมวัยที่จะนำไปสู่การรู้เท่าทันสื่อของเด็กปฐมวัย จำเป็นต้องมีการร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง และครูปฐมวัย เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาที่เหมาะสมร่วมกัน อย่างไรก็ตามหากมีการใช้เทคโนโลยีมากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะหากไม่ได้รับการควบคุมอย่างเหมาะสม เด็กอาจพลาดโอกาสในการพัฒนาทักษะการสื่อสารในชีวิตจริง ดังนั้น การสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับการเรียนรู้ที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญ การเรียนรู้ผ่านการเล่น การอ่านและการสื่อสารในชีวิตจริงควรได้รับความสำคัญควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะภาษาได้อย่างครบถ้วนทั้งในแง่ของการสื่อสารดิจิทัลและการสื่อสารในสังคมจริง

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร สุวรรณมณี. (2563). การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการพัฒนาภาษา. *วารสารเทคโนโลยีการศึกษา*, 21(4), 67–78.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). *รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา*. โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟิก.
- ฉัตรวิไล สุรินทร์ขมพู, อัจฉรา วรธนานันต์ และ กวิน บุญประโคน. (2568). ธรรมชาติหายไป: ผลกระทบและวิธีการฟื้นฟูสำหรับเด็กปฐมวัยในยุคดิจิทัล. *Journal of Education and Innovation*, 21(2), 337–352.
- ชนาธิป บุปผามาศ. (2565). การพัฒนาหนังสือเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 2(12), 142–150.
- ทศนา แหมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 17). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทน์นุช จรกรบุรีธนาตุล, ทนง ทองภูเบศร์ และ ชินวงศ์ ศรีงาม. (2567). วินัยเชิงบวกของเด็กปฐมวัยสู่การเรียนรู้บนฐานวิถีชีวิตใหม่. *Journal of Education Burapha University*, 35(1), 1–16.
- พิชญา วงศ์อินทร์. (2563). บทบาทของเทคโนโลยีในการเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาของเด็กปฐมวัย. *วารสารการศึกษา*, 17(3), 102–116.
- รัตนวดี รอดภิรมย์, สมพร ชาลีเครือ และ ลัดดา เชียงนางาม. (2568). การรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย: ความท้าทายในโลกยุคดิจิทัล. *ศึกษา วารสารศึกษาศาสตร์*, 12(1), 234–248.

- ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี, กันต์ฤทัย คลังพหล, บุษยา จูงาม, ปาริชาติ ผดุงศิลป์ และ อภิขญา สวัสดิ์. (2566). การศึกษาระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. *Educational Journal, Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University*, 6(1), 102–113.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2022. <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษารูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- เสกสรร มาตังแสง. (2567). อุปนิสัย "พอเพียง" เริ่มต้นสร้างตั้งแต่เด็กปฐมวัย. *วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 5(2), 1–14.
- อัจฉรา สงวนวงศ์. (2564). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยในประเทศไทย. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาภาษา*, 28(2), 93–112.
- Bozkurt, A., & Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a global crisis due to the Coronavirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1–6.
- Raising Children Network. (2023). *Developing literacy*. <https://raisingchildren.net.au/preschoolers/play-learning/literacy-reading-stories/developing-literacy>
- Sawasdee, A., Hasin, S., & Sukkananchana, K. (2021). Learning ecosystem guideline in school for active learning. *e-Journal of Education Studies, Burapha University*, 4(4). <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejes/article/view/262294>
- Smith, A. (2020). Integrating technology in language education for young learners. *Journal of Early Childhood Education*, 14(1), 45–60.
- UNESCO. (2024). *What you need to know about literacy*. <https://www.unesco.org/en/literacy/need-know>
- Walcutt, J. J., & Schatz, S. (2019). *Modernizing learning: Building the future learning ecosystem*. Government Publishing Office.
- Weise, M. R. (2021). *Long life learning: Preparing for jobs that don't even exist yet*. Wiley.
- Wichert, L. (2023). *The importance of early literacy: Why it matters*. <https://www.ywcalgary.ca/news/the-importance-of-early-literacy-why-it-matters/>